

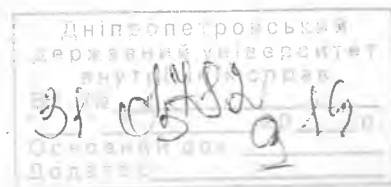
До спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
Варави Володимира Вікторовича на дисертацію Карпенка
Романа Валерійовича «Розслідування заподіяння тілесних
ушкоджень, учинених неповнолітніми», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Відгук підготовлений на підставі вивчення тексту дисертації,
автореферату та опублікованих робіт.

Актуальність дослідження. У дисертації Р. В. Карпенка розглядаються основні положення методики розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми. Стаття 3 Конституції України наголошує, що людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Саме тому злочини проти життя та здоров'я особи є одними з наднебезпечних у сучасному суспільстві. Особливе занепокоєння викликають випадки заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, що вчиняються неповнолітніми. Особливістю таких злочинів є зухвалість, надмірна жорстокість, невмотивованість, з якою вони вчиняються. Тенденція зростання агресивної поведінки неповнолітніх, що проявляється останнім часом, є наслідком недостатньої профілактичної роботи соціальних служб, громадських організацій, правоохоронних органів тощо.

Недостатній рівень розслідування злочинів є іншим негативним фактором, що впливає на злочинну поведінку неповнолітніх, породжуючи в їхньому світогляді впевненість у безкарності вчинених діянь. Аналіз статистичних даних Генеральної прокуратури України свідчить про значну кількість випадків заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми. Так, у 2013 р. обліковано 8429 фактів заподіяння тяжких та середньої тяжкості та 50018 легких тілесних ушкоджень, у той час як повідомлення про підозру було вручено у 5669 та у 22528 випадках відповідно, 2014 р. – 7255 та 37840, повідомлень про підозру – 4557 та 17653, 2015 р. – 5973 та 34730, повідомлень про підозру – 3764 та 13764, 2016 р. – 5551 та 29959, повідомлень про підозру – 3438 та 12454, 2017 р. – 5173 та 23789, повідомлень про підозру – 3573 та 13452, за перше півріччя 2018 р. – 2203 та 13816, з яких повідомлення про підозру вручено у 1324 та 4826 кримінальних провадженнях. При цьому за участю неповнолітніх заподіяно тілесних ушкоджень у 2013 р. – 662, 2014 р. – 495, 2015 р. – 438, 2016 р. – 397, 2017 – 435, першій половині 2018 р. – 125. Аналіз наведених даних свідчить про значну кількість нерозкритих злочинів даної категорії (у середньому 47 % за п'ять років), в тому числі вчинених за участю неповнолітніх. Негативна ситуація з розслідування вказаних злочинів обумовлена низкою об'єктивних та суб'єктивних причин, однією з яких є відсутність науково обґрунтованих та перевірених практикою рекомендацій з розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми.

Теоретичним підґрунтям дослідження стали наукові розробки вчених, які присвятили свої роботи методиці розслідування окремих видів злочинів, зокрема Ю.П. Аленіна, В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, Р.С. Белкіна, І.О. Возгріна, А. Ф. Волобуєва, І.Ф. Герасимова, В.Г. Гончаренка, Г.І. Грамовича, Л. Я. Драпкіна, В.А. Журавля, А.В. Іщенка, І.І. Когутича, О.Н. Колесніченка, В. П. Колмакова, В.О. Коновалової, В.П. Корж, В.С. Кузьмічова, В.В. Лисенка, В.К. Лисиченка, В.Г. Лукашевича, Є.Д. Лук'янчикова, Г.А. Матусовського, С.І. Мінченка, О.В. Одерія, М.А. Погорецького,

О.В. Пчеліної, О.Р. Ратінова, О.С. Саїнчина, М.В. Салтевського,
Р.Л. Степанюка, В.В. Тіщенко, Л.Д. Удалової, К.О. Чаплинського,
С.С. Чернявського, Ю.М. Чорноус, В.М. Шевчука, В.Ю. Шепітька,
Б.В. Щура, М.П. Яблокова та ін.

Окремі науковці приділяли увагу розслідуванню тілесних ушкоджень. Серед досліджень проблем розслідування визначеної категорії злочинів слід відзначити дисертаційні дослідження: В. Г. Дрозд «Організаційні і тактичні аспекти розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень» (Київ, 2009), В. В. Логінової «Основні положення методики розслідування заподіяння тілесних ушкоджень» (Київ, 2012), К. В. Бахчева «Розслідування хуліганства, вчиненого неповнолітніми» (Дніпро, 2017), І. Л. Калімбета у роботі «Розслідування групових корисливо-насильницьких злочинів неповнолітніх» (Одеса, 2017).

Змістовний внесок у науку та практику протидії злочинності у зазначених роботах є беззаперечним. Однак особливостям методики розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми, в їх роботах не приділялось достатньої уваги. Аналіз практики розслідування, теоретичних розробок методики розслідування заподіяння тілесних пошкоджень та злочинів, вчинених неповнолітніми, а також специфічність обстановки, способів учинення, мети, мотивів, знарядь заподіяння тілесних ушкоджень свідчать про актуальність і своєчасність проведеного Р. В. Карпенком дослідження.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовано вдало та відповідно вимогам МОН України. Об'єктом дослідження є суспільні правовідносини, що виникають під час розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми. Предмет дослідження – розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми (стор. 27 дис., стор. 3 автореф.).

Дисертацію виконано відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності Національної поліції України на період

2015-2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 № 275, та у межах загальноуніверситетської наукової теми Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в Україні» (державний реєстраційний номер 0118U100431).

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження Р. В. Карпенка є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки широкому використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового дослідження.

Методологія дисертаційного дослідження базується на діалектичному підході до осмислення поставлених в ньому наукових і практичних проблем. Зокрема, автором використовувалися наступні методи: формально-логічні, порівняльно-правовий, системно-структурного аналізу, статистичні та соціологічні. Названі методи використовувалися в роботі у взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило всебічність, повноту й об'єктивність дослідження, істинність отриманих наукових результатів.

Обсяг використаних в роботі бібліографічних джерел є цілком достатнім. Використані дисертантом науково-теоретичні та монографічні роботи вітчизняних і зарубіжних авторів дозволили визначити теоретичні положення та надати практичні рекомендації щодо розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів. Основні положення дисертації в достатній мірі оприлюднені на вітчизняних та міжнародних конференціях.

Таким чином, обґрунтованість та достовірність отриманих дисертантом результатів, висновків і пропозицій забезпечена завдяки використанню широкого кола джерел різноманітних методів наукового і практичного аналізу поставлених проблем.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є першим у вітчизняній науці монографічним дослідженням методики розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми. На основі здійсненого дослідження сформульовано ряд наукових категорій та практичних рекомендацій, зроблено конкретні висновки та пропозиції, які у своїй сукупності мають певний ступінь наукової новизни.

Дисертантом вперше визначено зміст елементів криміналістичної характеристики заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми, а саме: способу вчинення злочину, слідової картини, обстановки злочину, особи злочинця та потерпілого, мотивів вчинення злочину.

Розроблено типові слідчі ситуації подальшого етапу розслідування з урахуванням вчинення злочину у складі групи осіб та залежно від таких факторів: наявність чи відсутність підозрюваного; присутність свідків, очевидців події; наявність у матеріалах кримінального провадження доказової бази та ступеня її повноти; відношення підозрюваних до вчиненого ними злочину.

Заслуговують на увагу низка положень теорії криміналістики, удосконалені автором, а саме: систему типових ознак, що характеризують особу злочинця, якими є соціально-демографічні, психофізіологічні, кримінальні; систему типових способів заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми, зважаючи на наявність чи відсутність їх складових елементів: підготовки, безпосереднього вчинення та приховування; комплекси слідчих (розшукових) дій та інших заходів, спрямованих на вирішення типових слідчих ситуацій на початковому та подальшому етапах розслідування; процес використання спеціальних знань у формі залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій, а саме: інспектора-криміналіста та судово-медичного експерта при проведенні огляду та освідчування; психолога, педагога – під час проведення допитів для

встановлення психологічного контакту та постановки запитань неповнолітньому.

Слід відмітити запропоновані дисертантом уточнення і наукові тлумачення концептуальних понять окремих наукових категорій, а саме: криміналістичної характеристики; способу вчинення злочину; обставин, що підлягають встановленню; криміналістичної класифікації; типової слідчої ситуації; криміналістичного вчення про організацію та планування розслідування

Також у дисертації дістали подальшого розвитку теоретичні положення про періодизацію розслідування, обґрунтування поділення розслідування на два етапи: початковий і подальший, необґрунтованість залишення у структурі криміналістичної методики заключного етапу розслідування; тактичні прийоми та їх комбінації, що застосовуються під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації впроваджені й надалі можуть бути використані у:

– науковій діяльності – для подальших досліджень наукових проблем розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, вчинених неповнолітніми, та як підґрунтя для розробки методики розслідування інших кримінальних правопорушень;

– освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Особливості розслідування злочинів», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень», а також при підготовці підручників і текстів лекцій, проведенні семінарів і практичних занять з кримінального процесу та криміналістики;

– практичній діяльності – для вдосконалення роботи прокуратури, слідчих, оперативних та експертних підрозділів Національної поліції України.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні результати дослідження опубліковано у шістнадцяти наукових публікаціях за темою дисертації, з яких вісім у наукових журналах та збірниках наукових праць, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук (у тому числі дві – у періодичних виданнях іншої держави), вісім тез доповідей на науково-практичних конференціях та семінарах (стор. 17-18 автореф.).

Автореферат за своїм змістом відповідає основним положенням дисертації та повністю відображає зміст, основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані у роботі.

У цілому дисертаційне дослідження Р. В. Карпенка відрізняється аргументованістю та достатньою обґрунтованістю запропонованих висновків. Все це дозволяє позитивно оцінити рецензовану наукову працю, відзначити її новизну, самостійність виконання, належний теоретичний рівень.

Проте, деякі положення роботи, на думку офіційного опонента, викликають сумніви та потребують уточнення або додаткового обґрунтування під час захисту дисертації:

1. При розгляді типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування автором запропонований алгоритм їх вирішення, а саме наводиться перелік слідчих (розшукових) дій по кожній ситуації. Але при цьому відсутні результати узагальнення слідчої практики, а саме яка кількість кожної із запропонованих (у процентному відношенні) слідчих (розшукових) дій проводиться на практиці розслідування злочинів сьогодні. Також, на наш погляд, окремо потрібно було б виділити на основі аналізу емпіричних матеріалів слідчі (розшукові) дії, що проводяться не в достатній кількості або взагалі не проводяться і які запропоновано автором для вдосконалення розслідування (стор. 127-130 дис.).

2. При розробці алгоритмів вирішення слідчих ситуацій не приділено уваги розробці тактичних комбінацій та операцій щодо їх вирішення, що значно покращило б практичну складову дослідження.

3. Серед слідчих (розшукових) дій у роботі розглядаються огляд та допит. На наш погляд, особливості проведення за даною категорією кримінальних проваджень має також слідчий експеримент, організацію і тактику якого потрібно було б розглянути у роботі. Особливо, дана слідча (розшукова) дія набуває важливого значення та має особливості при розслідуванні заподіяння тілесних ушкоджень, учинених групою неповнолітніх.

4. В дисертації майже не використовується досвід інших країн з розслідування даної категорії злочинів. На наш погляд, зважаючи на євроінтеграційні процеси, що відбуваються у нашій країні, доцільно було б розглянути досвід країн Європи та США у розслідуванні.

Зазначені зауваження і рекомендації носять головним чином дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Її основні аспекти базуються на значному об'ємі даних і тому мають високий ступінь репрезентативності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Дисертація написана зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою, робота оформлена у відповідності з вимогами, які ставляться до такого роду праць. Зміст автореферату повністю відповідає змісту дисертаційного дослідження. Комплексні дослідження криміналістичних питань відповідають науковій спеціальності, за якою здійснено дослідження.

Дисертація є закінченим монографічним дослідженням, а її зміст та опубліковані статті автора дають можливість зробити висновок, що робота за рівнем, повнотою і значенням для юридичної науки та практики вирішує важливе наукове завдання і відповідає актуальним вимогам законодавства, які висовуються до такого роду робіт і за своєю сутністю та змістом повністю відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових

ступенів, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України № 65 від 19.08.2015, № 1159 від 30 грудня 2015 р.), а її автор – Карпенко Роман Валерійович - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, на підставі прилюдного захисту.

Відгук підготував:

Офіційний опонент -

В.о. завідувача кафедри
кримінально-правових дисциплін
Університету митної справи та фінансів,
кандидат юридичних наук, доцент

Учений секретар

В. В. Варава

Т.М.Брус